

Helsingør Børneasyl, det lille børnehus.

Asylets historie.

Helsingør Børneasyl anno 1835 i Stengade 29

af: maskinmester Bertel Johansen, december 2016

I Stengade 29 ligger Danmarks ældste aktive børnehave i et fredet hus og med en dejlig legeplads i haven. Den startede 23. september 1835 hvor 21 helsingørske damer og 5 andre fremtrædende borgere på opfordring af den Kongelige Borgmester stiftede "Den Kvindelige Asylforening."

Inspirationen kom fra Prinsesse Caroline Amalie, fra 1815 blev gift med Christian VIII (konge 1839 til 1848). Caroline Amalie's morfader var Johann Struense, (fra 1769 Christian VII's livlæge, fra 1770 dronningens elsker og fra 1771 gehejmekabinetminister. Han prøvede at indføre trykkefrihed og afskaffede torturen. Styrtet ved en sammensværgelse 1772 og halshugget) og mormoderen var dronning Caroline Mathilde (gift med den sindssyge Christian VII) der var Struenses elskerinde.

Dronning Caroline Amalie kom fra Augustenborg på Als, der dengang var en del af hertugdømmerne og i en tættere kontakt med den Europæiske udvikling og oplysningstiden end resten af riget. Hun var hjemmefra kendt med ideerne i den franske revolution, og var meget inspireret af Frankrig og Rousseau's humanistiske og frie opdragelsesprincipper med vægt på det legende barn.

Ligesom morfaderen Johann Struense, var hun aktiv fortaler for oplysningstiden og borgernes frihed og velfærd. Hun fik aldrig nogle børn selv, men brugte sit liv som kronprinsesse og senere som dronning til humanitært arbejde. Hun inspirerede borgerskabet til at påtage sig et socialt ansvar ved at oprette og drive gratis børneasyl, så de mange børn der var henvist til at strejfe om på gaderne kunne komme under beskyttede og udviklende forhold. Også dengang var der masser af udearbejdende kvinder og enlige mødre.

Asylforeningerne startede i København og spredte sig hurtigt til de større sjællandske provinsbyer. Hendes Asylforeninger har sat hende et smukt minde i Kongens Have i form af en helfigur i bronze udformet af billedhugger Vilhelm Bissen. Vist nok den eneste statue i helfigur af en dansk dronning overhovedet, hvilket siger noget om hendes folkelige popularitet. På hendes fødselsdag 28.juni var det i mange år en fast skik, at de københavnske asylere mødte op i Kongens Have og lagde buketter ved hendes statue.

Her i Helsingør lagde Asylforeningen ud i 1835 i Stengade 40, og allerede 2 år efter var der 58 børn indskrevet. For at få bedre plads købte man i 1838 Stengade 29 for

Helsingør Børneasyl, det lille børnehus.

2440 rigsdaler, og her har Børneasylet været lige siden. Forhuset er bygget i 1601, og fra 1760 og til ca. 1800 var der smedje i ejendommen.

For at få plads til børnene blev smedens gamle sidehus revet ned, og det nuværende blev bygget. Huset stod færdigt i 1838, og det rummer stadig børnehaven. Det betyder, at det er landets ældste eksisterende børnehave der stadig har til huse i den oprindelige bygning.

Initiativtager og drivkraft til dette byggeri var især brygger Jeppesen der også betalte en stor del. Senere tog brygger Wiibroe og værftets grundlægger Mads Holm over, og med dem mange andre som vi kan læse om i lokalhistorien. I de gamle legatpapirer finder vi Kgl. agent Anton Schmidt, musiker L P Hansen, murermester I C Christensen, købmand Hillingsøe, distriktsjordmoder Emma Th Hansen, enkefru Marie Madsen for at nævne nogle enkelte.

Blandt de tidligere ejere finder vi arkitekt Lauritz de Thura fra 1725. I byen arbejdede han bl.a. på færdiggørelsen af Kronborgs befæstning i årene 1728 – 33, og han opførte også retiradehuset til ejendommens latriner. Det er nu Børneasylets deponhus i haven. Den gode arkitekt havde næppe planlagt, at det ydmyge aftrædelsessted skulle stå i så mange år, men det står stadig i sit enstensbindingsværk, og nutiden har i bare benovelse fredet det som ganske enestående og bevaringsværdigt. Det står imidlertid ikke så godt på sine sylsten, og det er kostbart at stå som ejer af det, men fondsbestyrelsen holder det oppe og prøver at skaffe eksterne midler når lejlighed gives.

Børneasylet blev startet og drevet helt for private midler. Ledelsen var organiseret ved at de kvindelige asyldamer og medlemmer ud af deres midte valgte en bestyrelse på 15 personer, og disse valgte så en direktice som overbestyrerinde, det vi i dag vel kan kalde en bestyrelsesformand. Til at drive børneasylet blev der ansat en bestyrerinde der stod for den daglige drift under direkticens tilsyn. Bestyrelsen valgte yderligere 2 mænd til at hjælpe direkticen med "hvad der ikke kunne udføres af kvinder." Byggesagerne, omprioriteringerne, vedligeholdelsen mv.

Senere kan vi af protokollerne se, at embederne som direktice og daglig leder af Asylet er smeltet sammen til en funktion, og i rækkefølgen er vi nu nået til, at Susanne Jensen er nr. 25.

Sådan fungerede det frem til 1957 hvor "Asyldamerne" og deres forening som økonomisk og praktisk fundament forsvandt – tiden var vel løbet fra modellen, og det sociale liv i byen havde ændret sig. Der var ikke længere social status i at engagere sig i frivilligt socialt arbejde, og velfærdsstaten var ved at etablere sig på børnepasningsområdet.

Helsingør Børneasyl, det lille børnehus.

I 1954 var Asylet blevet statsanerkendt, hvilket var en nødvendighed efter 1951-loven, og det betød samtidig offentlige økonomiske tilskud. Det betød også at der blev lagt loft over hvor mange børn der måtte være, max. 34, men en vis overbelægning blev accepteret. Men det betød også indførelse af forældrebetaling for første gang siden 1835.

I 1957 fik man nye vedtægter og en bestyrelse på nu kun 5 medlemmer. Den ordning var så efterfølgeren til Asylforeningen. En af bestyrelsesmedlemmerne var overlæge Jessen, der nu måtte beregne sig honorar for sundhedskontrollen – noget der siden 1835 var udført gratis af byens læger, - så det hele blev mere forretningsorienteret og professionelt.

Derefter levede Asylet livet farligt. Når der er offentlige penge i foretagendet, bliver det politisk, og Asylbørnehaven kom ind i de årlige budgetdiskussioner i byrådet. Mange i byen talte for en nedlæggelse og udflytning til ”mere luftige og sunde omgivelser,” udflytning til de nye boligkvarterer der skød op udenfor den gamle bygrænse, men bestyrerinde Agnes Hjortgård – som jeg havde den fornøjelse at lære at kende på hendes gamle dage som pensionist – forsvarede sagen bravt, og holdt Asylet vel kørende i de økonomisk svære tider med nye holdninger til hvad en børnehave skulle være. Her viste Rousseau's principper sig fortsat holdbare, nu under overskriften Frøbel-pædagogik.

På forsiden af Helsingør Dagblad blev Asylet faktisk nedlagt i maj 1969, men journalisten havde forhastet sig, sådan gik det heldigvis ikke. Men det var svære tider. Embedslægen fandt forholdene utidssvarende, men en begrænsning af åbningstiden gav de nødvendige dispensationer og Asylforeningen blev godt bakket op af forældre til de 34 børn der var indskrevet på det tidspunkt. Indsatsen var ikke forgæves, men pengene var stadig for små, og der var ikke råd til ordentlig vedligeholdelse af den gamle ejendom.

I 1977 var Agnes Hjortgård og en ældre overretssagfører de sidste medlemmer af Asylforeningens bestyrelse, og fremtiden var igen meget usikker. Man blev enig med Kommunen om, at Asylet nu blev delt i en selvejende fond der ejer ejendommen, og en selvejende børneinstitution der fik driftsoverenskomst med kommunen i henhold til den nye bistandslov. Og dermed startede et nyt kapitel, efter at den første organisation havde holdt i 142 år.

Det er nu sådan, at Helsingør Asyl Fond ejer ejendommen og har en bestyrelse på 4, heraf med en jurist som formand. Børnehaven har en bestyrelse på 5, med 3 valgt af forældrene, en valgt af personalet, og en kommunal repræsentant.

For at sikre kontinuiteten har børnehaven vedtægtsbestemt, at formanden og den kommunale repræsentant er fødte medlemmer af Helsingør Asyl Fond's bestyrelse, og derudover vælger børnehavens bestyrelse endnu et medlem af fondtsbestyrelsen.

Helsingør Børneasyl, det lille børnehus.

Når Helsingør Asyl Fond er selvejende med det formål at udleje til børnehaven, er det også sådan, at Fondens bestyrelsesmedlemmer har det fulde ansvar for at historien videreføres. Hvis ejendommen en dag ikke skulle være solvent, slutter historien. Civilretsdirektoratet fører tilsyn med Fonden, men der er kun bestyrelsen til at sørge for at tingene fungerer da der ikke længere et rigt og socialt engageret borgerskab i byen der samler ind. Men forgængerne fra dengang har givet os en unik mulighed for en dejlig børnehave midt i byen som vi må tage hånd om.

I Fondens første mange år var der underskud, dels fordi der skulle rettes op på et stort vedligeholdelsesefterslæb, og dels fordi den sidste bestyrerinde havde fribolig ovenpå. Friboligen var tinglyst og meget velfortjent efter et langt livs indsats i Asylet.

De manglende indretningsmæssige forhold for børn og personale er der siden rettet op på, bl.a. ved inddragelse af 1.salen, og åbningstiden er udvidet igen, og økonomien er igen kommet på skinner, så Helsingør Børneasyl i dag fremstår som en helt opdateret børnegave med en fond bagved til at garantere for, at historien kan fortsætte ubrudt, så der hvert år 23.september kan fejres fødselsdag.

overenskomst med kommunen i henhold til den nye bistandslov. Og dermed startede et nyt kapitel, efter at den første organisation havde holdt i 142 år.

Det er nu sådan, at Helsingør Asyl Fond ejer ejendommen og har en bestyrelse på 4, heraf med en jurist som formand. Børnehaven har en bestyrelse på 5, med 3 valgt af forældrene, en valgt af personalet, og en kommunal repræsentant.

For at sikre kontinuiteten har børnehaven vedtægtsbestemt, at formanden og den kommunale repræsentant er fødte medlemmer af Helsingør Asyl Fond's bestyrelse, og derudover vælger børnehavens bestyrelse endnu et medlem af fondtsbestyrelsen.

Når Helsingør Asyl Fond er selvejende med det formål at udleje til børnehaven, er det også sådan, at Fondens bestyrelsesmedlemmer har det fulde ansvar for at historien videreføres. Hvis ejendommen en dag ikke skulle være solvent, slutter historien. Civilretsdirektoratet fører tilsyn med Fonden, men der er kun bestyrelsen til at sørge for at tingene fungerer da der ikke længere et rigt og socialt engageret borgerskab i byen der samler ind. Men forgængerne fra dengang har givet os en unik mulighed for en dejlig børnehave midt i byen som vi må tage hånd om.

I Fondens første mange år var der underskud, dels fordi der skulle rettes op på et stort vedligeholdelsesefterslæb, og dels fordi den sidste bestyrerinde havde fribolig ovenpå. Friboligen var tinglyst og meget velfortjent efter et langt livs indsats i Asylet.

Helsingør Børneasyl, det lille børnehus.

De manglende indretningsmæssige forhold for børn og personale er der siden rettet op på, bl.a. ved inddragelse af 1.salen, og åbningstiden er udvidet igen, og økonomien er igen kommet på skinner, så Helsingør Børneasyl i dag fremstår som en helt opdateret børnehave med en fond bagved til at garantere for, at historien kan fortsætte ubrudt, så der hvert år 23.september kan fejres fødselsdag.